

SJABBAT SJALOM

Sjabbat Weekblad voor Nederland

Jaargang IX, Nr. 354

Parasjat Sjoftiem

4 Eloel 5770
14 augustus 2010

Overzicht Parasjat Sjoftiem (Deuteronomium 16:18-21:9)

Mosje vertelt de Israëlieten dat ze rechters en ambtenaren moeten aanstellen in hun steden. Zelfs een kleine omkoopsom is verboden. Er mogen geen bomen geplant worden naast het altaar van Hasjem, zoals de gewoonte was van de afgodendienaren. Onvolkomenheden aan dieren die bestemd zijn voor de offerdienst en andere diskwalificaties worden opgesomd. Het Groot Sanhedrin zal bindende voorschriften maken voor nieuwe situaties op basis van Tora-criteria, ter voorkoming van het uiteenvallen van Tora. Een groot geleerde die weigert de halachische beslissingen van het Sanhedrin te accepteren, is de doodstraf schuldig. Een Joodse koning mag alleen bezittingen en symbolen van zijn macht hebben in overeenstemming met de eer van zijn ambt, maar niet voor zelfverheerlijking. Hij moet zelf twee Tora-rollen schrijven, waarvan hij er één altijd bij zich moet dragen, waar hij ook gaat, opdat hij niet hooghartig wordt. Noch *Kohaniem*, noch *Leviëten* zullen grond erven in het Land Israël, maar zij zullen onderhouden worden door de gemeenschap door middel van een systeem van tienden. Iedere vorm van waarzeggerij of tovenarij is verboden. Hasjem belooft het Joodse volk dat Hij hun profeten zal zenden die hen zullen leiden en Mosjé legt uit hoe een echte profeet te onderscheiden is van een valse. Vluchtsteden moeten er komen, waarheen iemand die per ongeluk een ander gedood heeft, naar toe kan vluchten, om te ontsnappen aan de bloedwraak van de familie. Maar wie uit kwaaddadigheid iemand dood, wordt overgeleverd aan de wreker. Mosjé waarschuwt de Israëlieten om geen landpalen te verplaatsen om zich zo een groter stuk land toe te eigenen. Twee getuigen die samenspannen tegen een derde partij, worden gestraft met dezelfde straf als die zij de onschuldige hadden toegedacht. Wanneer Israël ten oorlog trekt, zal een speciale priester worden aangesteld om het vertrouwen van Hasjem te krijgen. Ieder die een nieuw huis gebouwd heeft, maar daar nog nooit in gewoond heeft, en ook bangerikken en lafhartigen zijn vrijgesteld om mee uit te trekken in de oorlog. Een vijand moet de gelegenheid geboden worden om vrede te sluiten, maar wanneer hij dat weigert, dan moeten alle mannen gedood worden. Vruchtbomen moeten gespaard worden en mogen tijdens de strijd niet gekapt worden. Wanneer een lijk gevonden wordt in het veld tussen twee steden, dan moeten de bestuurders van de dichtstbijzijnde stad een kalf slachten en daarboven hun handen wassen en daarbij verklaren dat zij niet schuldig zijn aan zijn dood.

Door Ohr Somayach in Jeruzalem, Israël

©1998 Ohr Somayach International - Alle rechten voorbehouden

Haftara: Jesjahoe 51:12-52:12

Deze haftara is de vierde in een serie van „zeven troost-haftarot." In deze profetie, wisselt Jesjahoe visioenen van de toekomstige verlossing af met beelden uit het donkere verleden en waarschuwt het Joodse volk tegen herhaling van de in het verleden gemaakte fouten.

Waarom, vraagt G-d, moesten jullie je wereldse onderdrukkers vrezen, die voortbestemd zijn om te sterven en tot stof te vergaan? Waar zijn die grote wereldrijken nu gebleven, die probeerden jullie te onderdrukken? Wanneer jullie je alleen maar aan Mijn Tora houden, dan zal Ik jullie beschermen en dan benoem Ik jullie tot Mijn volk.

Inzicht in de parasja

Eerder, in Parasjat Misjpatiem (Exodus 21:22 en 22:8) heeft Tora al gesuggereerd dat er rechtbanken moeten zijn; hier geeft Tora het formele gebod dat zulke rechtbanken overal gevestigd moeten zijn in iedere stad, met een hoger gerechtshof – het Sanhedrin van 23 leden – voor iedere stam. Verder eist Tora dat er gerechtsambtenaren zullen worden aangesteld, die verantwoordelijk zullen zijn voor de naleving van de uitspraken van de rechtbanken en die de orde op straat moeten handhaven en overtreders voor de rechtbank moeten brengen. Het grootste deel van deze afdeling is gericht tot de leiders van het volk, want hun gedrag heeft een sterke invloed op de rest van de bevolking, zowel ten goede als ten slechte. Verder waarschuwt Tora dat de beslissingen van het Groot Sanhedrin door iedereen opgevolgd moeten worden, want G-d heeft de Geleerden de bevoegdheid gegeven om de Tora-wetten te interpreteren naar de behoeften van de tijd. Wanneer de uitspraken van het Sanhedrin niet worden gehoorzaamd, ontstaat er verdeling en anarchie.

16¹⁸ Rechters en gerechtsbeambten moet je aanstellen in al je steden van je stammen, die Hasjem je G-d je geeft, en zij zullen het volk volgens rechtvaardige rechtsprincipes berechten.

Ze zullen volgens rechtvaardige rechtsprincipes rechtspreken – Alleen de aanstelling van personen die in de rechtbanken zitting hebben, is niet voldoende; ze moeten bevoegd en rechtvaardig zijn, zodat zij eerlijk en correct zullen rechtspreken (*Rasji*). Wanneer de gemeenschap betrokken is bij de aanstelling van onbevoegde rechters, dan zal G-d hen verantwoordelijk stellen voor de daaruit voortvloeiende rechtsverkrachtingen (*Or HaChajiem*).

19 Verdraai het recht niet, wees niet partijdig en neem geen omkoping aan, want omkoping verblindt de ogen van de wijzen en verdraait de woorden van de rechtvaardigen.

Wees niet partijdig – De rechtbank moet iedereen gelijk behandelen. Wanneer een rechter meer respect toont voor de ene rechtspartij dan voor de andere, en bijvoorbeeld de een laat zitten en de ander laat staan, dan zal die ander zich benadeeld voelen (*Rasji*).

Omkoping – Zelfs al accepteert hij omkoping zonder zich ergens toe te verplichten, dan is het onmogelijk voor de rechter om onpartijdig te blijven. Zijn wijsheid zal verblind worden en zijn poging om rechtvaardig recht te spreken zal verstoord worden (*Rasji*).

20 Strikte rechtvaardigheid zul je nastreven, opdat je zult leven en je het land, dat Hasjem, je G-d je geeft, in bezit kunt houden.

Strikte rechtvaardigheid zul je nastreven – R. Boenam uit Psischa interpreteerde dat als volgt: met moet rechtvaardigheid alleen nastreven met behulp van rechtvaardige middelen. Men moet niet proberen rechtvaardig recht te spreken door onrechtvaardige middelen toe te passen. Tora keurt het idee van ‘het doel heiligt de middelen’ niet goed.

Opdat je zult leven en bezitten – Het aanstellen van rechtvaardige rechters zorgt ervoor dat Israël zal leven en zal kunnen blijven wonen in hun land (*Rasji*). Volgens *Sanhedrin 7a* betekenen de woorden van dit vers dat een rechter die niet rechtvaardig rechtsprekt, zal sterven. Maharal legt uit dat G-d zeer streng is met rechters die een loopje nemen met het recht, want zij beroven iemand onrechtmatig van zijn geld, hetgeen een zaak van leven of dood kan betekenen, want iemands levensonderhoud kan daarvan afhankelijk zijn.

21 Plant voor jezelf geen afgodsboom – geen enkele boom – naast het altaar van Hasjem, je G-d, die je voor jezelf maakt.

Plant voor jezelf geen afgodsboom – Zelfs al aanbidt je die boom zelf niet, dan ben je toch schuldig wegens het planten (*Rasji*).

Wat is het verband tussen een corrupte rechter en een afgodsboom? Een afgodsbeeld van steen is makkelijk te herkennen, maar een boom die als afgod vereerd wordt, ziet er net zo uit als andere bomen. Zo ook zien alle rechters er van buiten eender uit: ze hebben allemaal een baard en *peeot* [lange haarlokken] en een kaftan, maar de corrupten zijn rot van binnen (*R. Chaim Soloveitchik*).

Geen enkele boom – Dit is een verbod voor wie een boom zou planten of een huis wil bouwen op de Tempelberg (*Sifré*). Het was namelijk de gewoonte van de heidense volken om het landschap rondom hun tempels op te sieren, om aanbidders aan te trekken (*Ramban*). Men dacht vroeger dat er geesten of afgoden in bomen zaten, die men gunstig moest stemmen, om te voorkomen dat ze kwaad zouden doen. Een overblijfsel daarvan is het oude bijgeloof dat als men iets positiefs vertelt, men dat op ruw hout ‘afklopt’, om te voorkomen dat de boze geest in het hout zal horen wat men gezegd heeft en dat ten kwade zal doen keren.

22 Zet ook geen gewijde steen op, iets wat Hasjem, je G-d, haat.

Een gewijde steen – Het is eveneens verboden om een gewijde pilaar op te richten, dat wil zeggen, een enkele steen of standbeeld voor de een of andere afgodendienst, zelfs niet voor de ware G-d, want Hasjem haat dergelijke stenen, omdat ze gebruikt worden voor de afgodendienst (*Rasji*).

17¹ Je mag voor Hasjem, je G-d geen rund of lam slachten dat een gebrek of iets slechts heeft, want dat is iets afschuwelijks voor Hasjem, je G-d.

Een gebrek – Na te hebben gesproken over ongeoorloofde versiering van de Tempel en van ongeldige altaren, komt nu de dienst zelf aan de beurt.

Iets slechts – [lett.: „iedere slechte zaak,” of: „ieder slecht woord.”] Een verbod voor iemand die bij het offeren iets verkeerd zegt (of denkt) (*Rasji*). In zijn commentaar op Wajjikra 7:18 verklaart *Rasji*: Als iemand bij het slachten denkt dat hij het offervlees zal eten na de toegestane tijd. Dus een verkeerde gedachte bij het slachten kan het offer ongeldig maken.

Over het verband tussen de verzen die de dienst behandelen en de eerdere verzen die over de rechtbanken en rechters gaan, schrijft *Targoem Jonatan*: „iedere slechte zaak” is ‘al het slechte dat geroofd of afgeperst is.’ Dus Tora wijst op het belang van een juiste rechtspraak en de integriteit van de Tempel en de plaats van de dienst, want een verdraaiing van het recht zal leiden tot een ontheiliging van de heilige plaatsen, onder het mom van een verdraaiing daarvan. En dat

zal op zijn beurt weer leiden tot het brengen van ongeschikte offerdieren en gestolen gelden waarmee de offers gefinancierd worden. En de overtreders zullen beweren dat het allemaal in orde is, omdat ze het doen ter ere van G-d. Maar G-d is niet gediend van eerbewijs ten koste van onrechtvaardige rechtspraak en slecht bestuur.

² Wanneer er in één van je steden, die Hasjem, je G-d, je geeft, een man of een vrouw gevonden wordt, die iets doet wat slecht is in de ogen van Hasjem, je G-d, door Zijn verbond te overtreden, ³ en hij gaat andere goden dienen en zich daarvoor neerwerpen, of voor de zon of voor de maan of voor enig ander hemellichaam, iets wat Ik niet geboden heb, ⁴ en het wordt je verteld en je hoort ervan, dan zul je dat goed onderzoeken en zie, wanneer het waar is en de getuigenis klopt, het afschuwelijke werd gedaan in Israël, ⁵ dan zal je de man of de vrouw die dat afschuwlijks gedaan heeft, naar buiten brengen, naar je poorten en hen stenigen, zodat zij zullen sterven.

2. In één van je steden – Lett.: „binnen één van je poorten.”

Iets slechts... door Zijn verbond te overtreden – Het verbond dat Hij met jullie gesloten heeft om geen afgoden te dienen (*Rasji*). Afgodendienst is het ultieme kwaad, de ernstigste overtreding van G-ds verbond, want dat betekent een ontkenning van Zijn bestaan. Niets kan ooit afgoderij rechtvaardigen.

3. Wat Ik niet geboden heb – Ik heb je niet geboden hen te dienen (*Rasji*), hoewel Ik ze gemaakt hebt (*Ibn Ezra*). Dit in tegenstelling tot de filosofen van de heidense godsdiensten die geloven dat G-d Zijn agenten heeft aangesteld of belast met de zorg voor een stad, en dat het in hun macht is om te beslissen over leven en dood, zonder tussenkomst van hun Meester. De inwoners van een stad denken dan ten onrechte dat als zij hun eigen „patroonheilige” dienen, dat hun lot beïnvloedt (*Sforno*). In antwoord op zulke verkeerde gedachten zegt G-d dat Hij hen dat helemaal niet geboden heeft, maar dat Hij bepaalde natuurkrachten geschapen heeft om bepaalde functies uit te oefenen, maar dat die geen vrijheid hebben om te doen wat ze willen, maar dat zij moeten gehoorzamen aan de wetten die G-d hen heeft opgelegd.

4. Dan zul je dat goed onderzoeken – Ongeacht hoe ernstig de zaak is, mag de rechtbank niet over een zaak oordelen zonder die eerst tot op de grond uit te zoeken.

De getuigenis klopt – De verklaringen van de getuigen stemmen met elkaar overeen (*Rasji*).

5. Je poorten – Uit vergelijking van dit vers met vers 2, waar ook sprake is van de „poorten,” leiden onze Geleerden af dat dit niet de poorten van de rechtbank zijn, maar de poorten van de stad waarin hij zijn misdrijf begaan heeft. Dat wil zeggen, hij wordt gebracht naar de poort van de stad, of naar de stad waar hij zijn misdrijf begaan heeft en daar zal hij terecht worden (*Rasji*). Door de zondaar in het openbaar te straffen in de stad waar hij zijn misdaad begaan heeft, zal het publiek zien dat de afgod die hij gediend heeft, geen macht had of niet bereid was om zijn leven te redden (*Sforno*).

⁶ Op de verklaring van twee getuigen of drie getuigen zal de ter dood veroordeelde sterven, maar hij zal niet sterven op de verklaring van één getuige.

Twee getuigen of drie – Wanneer twee getuigen nodig zijn om iemand te veroordelen, dan zijn drie getuigen toch zeker ook goed. Waarom wordt dat dan nog vermeld? Echter, het dient om ons te leren dat twee of drie [of meer] getuigen als één getuigenis geldt. En het gevolg hiervan is dat één getuige niet voor valse getuigenis gestraft kan worden, tenzij de hele groep getuigen gebleken is schuldig te zijn (*Rasji*). *Ramban* verklaart: het is een opdracht aan de rechtbank om zoveel mogelijk getuigen te horen, want alleen door een diepgaand onderzoek kan de waarheid met zekerheid worden vastgesteld. De *Talmoed*, *traktaat Makkot* (5b) verklaart op grond van dit vers dat als één getuige vals blijkt te zijn, de hele groep wordt gediskwalificeerd.

Zal de ter dood veroordeelde sterven – Lett.: „Zal de dode sterven.” Door hem een „dode” te noemen, geeft Tora aan dat zelfs als de rechtbank hem niet kan veroordelen, omdat hij niet naar behoren gewaarschuwd was of omdat er geen geldige getuigen waren, hij toch reeds als „een dode” beschouwd wordt, omdat G-d hem zal straffen (*Or Hachajiem*).

Dit is een belangrijk principe van Tora. Het lijkt er vaak op dat een misdadiger zijn gerechte straf ontloopt of dat iemand door juridisch-technische omstandigheden een financieel verlies leidt. Echter, G-d kan de zondaar straffen op Zijn manier en wie, doordat hij onvoldoende bewijs kan brengen voor de rechtbank, een verlies leidt, kan door Hasjem op een andere manier worden schadeloos gesteld. En mogelijk ook verliest iemand in een bepaald rechtsgeding geld, waar hij op een andere manier onrechtmatig aan gekomen was en was het de taak van de aardse rechtbank dit recht te zetten.

Hij zal niet sterven op de verklaring van één getuige – In het vers *Sjema Jisraël*, *Hasjem Elokeinoe*, *Hasjem echad* – „Hoor Israël, Hasjem, onze G-d, Hasjem is Eén” zijn de letters ׀ [*ajin*] in het eerste woord en de ׀ [*dalet*] in het laatste woord extra groot geschreven. Samen vormen ze het woord ׀׀ [*eed*] – ‘getuige.’ Dat vertelt ons, dat als een Jood het *Sjema* zegt, hij Hasjems Eenheid verkondigt. Wie oprecht en met overtuiging van Hasjems Eénheid getuigt, zal geen misdaad begaan en daar dus niet voor hoeven te sterven (*Eliahoe Zoeta*).

⁷ De hand van de getuigen zal de eerste zijn om hem te doden en daarna zal het volk de hand aan hem slaan. Zo zul je het kwaad uit je midden wegruimen.

De hand van de getuigen – Het is goed dat de getuigen de eerste steen werpen, want het is door hun getuigenis dat de veroordeelde moet sterven en op die manier zijn zij zich ter dege bewust van de gevolgen en de betekenis van hun getuigenis. Bovendien hebben zij de misdaad met hun eigen ogen gezien, terwijl ieder ander het slechts van horen

zeggen heeft (*Rambam*).

Je zult het kwaad wegruimen – De doodstraf is geen wraakneming, maar een maatregel om te voorkomen dat het kwaad anderen zal aansteken en zal stimuleren tot navolging.

⁸ Wanneer een zaak bij de rechtspraak onduidelijk voor je is, [hetzij] tussen bloed en bloed, of tussen recht en recht of tussen de ene aandoening en de andere aandoening, of bij twistzaken in je steden, dan zul je opstaan en opgaan naar de plaats die Hasjem, je G-d, heeft uitgekozen.

Onduidelijk – אָלְפִי? – Afgescheiden, afgezonderd, bedekt [in de betekenis van ‘onduidelijk’] (*Rasji*).

Tussen bloed en bloed – Tussen onrein bloed en rein bloed (*Rasji*). Of het een opzettelijke moord betrof of een onopzettelijke doodslag (*Rasjbam*). Tussen Joods bloed en niet-Joods bloed. In andere landen is Joods bloed dat vloeit vaak goedkoper dan niet-Joods bloed. Jij mag dat onderscheid niet maken.

Tussen recht en recht – Tussen het recht van de onschuldige en het recht van de schuldige (*Rasji*). Bij financiële geschillen (*Rasjbam*).

Tussen de ene aandoening en de andere – Tussen een onreine ziekte [*tsara'at*] en een reine ziekte [een andere kwaal] (*Rasji*).

Twistzaken – Dat wil zeggen dat de wijzen in een stad het onderling oneens zijn over een zaak, waarbij de één iets rein verklaart, terwijl de ander het onrein verklaart, of de één schuldig verklaart, terwijl de ander onschuldig verklaart (*Rasji*).

Dan zul je opgaan – Dit leert ons dat het Heiligdom op de hoogste plaats gelegen was (*Rasji*).

Wanneer een zaak onduidelijk is – Ondanks dat je competente rechters hebt aangesteld in iedere stad, kan er twijfel ontstaan over de vraag wat de juiste rechtsuitspraak is of basis van de traditie. En ook kan het voorkomen dat de rechters in een impasse zijn geraakt en niet tot een eenduidig besluit kunnen komen. Dan moet de zaak worden voorgelegd aan het hoogste gerechtshof, het Sanhedrin in Jeruzalem, dat gezeten is binnen het Tempelcomplex (*Sforno*).

⁹ Dan zul je bij de Kohaniem, de Levieten, komen, en voor de rechters die er in die dagen zullen zijn. Je zult dan vragen en zij zullen je een rechtsuitspraak doen.

De Kohaniem, de Levieten, de rechters – Van dit vers leiden de Geleerden af dat alleen zolang als de Kohaniem dienst doen in het Heiligdom, het Sanhedrin het recht heeft om over halsmisdrijven te beslissen (*Sanhedrin* 52b).

De Kohaniem, de Levieten – De priesters, die zijn voortgekomen uit de Levieten (*Rasji*). De Kohaniem worden hier ‘Levieten’ genoemd, omdat zij hun onderscheiding niet aan hun functie te danken hebben, maar aan het feit dat zij voortkomen uit de stam Levi, die zich in de woestijn zo moedig onderscheiden hebben (*Hirsch*).

Die er in die dagen zullen zijn – Ook zelfs wanneer zij niet op een gelijk niveau staan als de rechters die vóór hen leefden, maar je moet naar hen luisteren, want je hebt geen andere autoriteiten, dan de rechter die er in jouw dagen zal zijn (*Rasji*).

¹⁰ Je moet doen wat zij jou vertellen vanuit die plaats die Hasjem heeft uitgekozen en je moet ervoor oppassen dat je alles zult doen wat zij jou instrueren. ¹¹ Overeenkomstig de lering die zij jou zullen onderwijzen en overeenkomstig de rechtsuitspraak die ze jou zullen zeggen moet je doen, je mag niet van het woord afwijken dat zij je zullen zeggen, noch naar links, noch naar rechts.

Noch naar links, noch naar rechts – Zelfs wanneer hij tegen je rechts zegt dat wat links is, of omgekeerd. Zelfs al ben je ervan overtuigd dat hij ongelijk heeft, en het jou lijkt alsof hij rechts links noemt en links rechts, dan toch moet je hem gehoorzamen. En zeker moet je hem gehoorzamen als het je duidelijk is dan zijn beslissing juist is, als hij rechts rechts noemt en links links (*Rasji*).

¹² En de man die met opzet handelt zonder te luisteren naar de Kohen die daar staat en Hasjem, je G-d, dient, of naar de rechter, die man zal sterven en je zult het kwaad uit Israël wegruimen.

Die man moet sterven – Het betreft hier een opstandige ouderling, een erkende geleerde of rechter, die de beslissing van het Sanhedrin negeert en daar tegenin beslist. Hij moet sterven op last van het Sanhedrin, zodat ieder de absolute autoriteit van het Sanhedrin zal erkennen en er ontzag voor zal hebben (*Sforno*).

¹³ En heel het volk zal luisteren en vrezen en zij zullen niet meer moedwillig [verkeerd] handelen.

Het volk zal luisteren – Hieruit volgt dat men met zijn executie wacht tot het eerstvolgende feest [wanneer heel het volk daar verzameld is] en dat men hem ter dood brengt op het feest (*Rasji* op basis van *Sanhedrin* 89a). De vaststelling van de autoriteit van het Sanhedrin is zo belangrijk dat de dood van de weerspanning ouderling wordt uitgesteld tot het eerstkomende feest, wanneer heel het volk in Jeruzalem is, zodat iedereen zal luisteren en er wel voor zal oppassen af te wijken van de voorschriften van het Sanhedrin.

MISJNA VAN DE WEEK

DEMAI – HOOFDSTUK 5

Misjna 5:4

הַלֹּקַח מִן הַפֶּלֶטֶר, מְעִשֵּׂר מִכָּל טָפוּס וְטָפוּס, דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, מֵאַחַת עַל הַכֹּל.
מוֹדָה רַבִּי יְהוּדָה בְּלֹקַח מִן הַמִּנְפּוּל, שֶׁהוּא מְעִשֵּׂר מִכָּל אֶחָד וְאֶחָד:

Wie [*demai* brood] koopt van een broodverkoper¹, die moet iedere bakvorm apart verdienen². Dit zijn de woorden van Rabbi Meïr. Rabbi Jehoeda zegt: [Hij verdient] van één [brood] voor alle [broden die hij gekocht heeft]. Rabbi Jehoeda is het er mee eens, dat wie van een monopolist³ koopt, dat hij ieder brood apart verdient.

Aantekeningen bij Misjna 5:4

1. **Broodverkoper** – Hij koopt vele broden tegelijk in van de bakker, die hij stuk voor stuk doorverkoop aan de consument (*RAV*).
2. **Die moet iedere bakvorm apart verdienen. Dit zijn de woorden van Rabbi Meïr** – Want R. Meïr meent dat de winkelier brood van verschillende bakkers verkoopt en de ene bakker verdient wel maar de ander niet. Maar R. Jehoeda is van mening dat de winkelier brood verkoopt dat van één bakker afkomstig is, ook al is het afkomstig van twee partijen [twee leveranties]. Daarom, als alles van gisteren is of alles van vandaag, dan verdient hij van de ene partij voor het geheel, overeenkomstig de voorschriften van een winkelier (*RAV*).
3. **Monopolist** – Iemand die van veel handelaren inkoopt en het aan anderen doorverkoop, en omdat hij van veel mensen inkoopt, moet degene die van hem koopt, iedere partij apart verdienen. De halacha is volgens R. Jehoeda (*RAV*).

Misjna 5:5

הַלֹּקַח מִן הָעֶנִי, וְכֵן הָעֶנִי שֶׁנִּתְּנוּ לוֹ פְּרוּסוֹת פֶּת אוֹ פְּלָחֵי דְּבֵלָה, מְעִשֵּׂר מִכָּל אֶחָד וְאֶחָד. וּבִתְמָרִים
וּבְגִרוּגְרוֹת, בּוֹלֵל וְנוֹטֵל. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, אֵימָתִי. בְּזִמְן שֶׁהַמִּתְּנָה מְרַבָּה, אֲבָל בְּזִמְן שֶׁהַמִּתְּנָה
מוֹעֵטָת, מְעִשֵּׂר מִכָּל אֶחָד וְאֶחָד:

Wie [brood] koopt van een arme¹, en ook als aan een arme stukken brood of stukken vijgenkoek zijn gegeven, die moet *ma'aser* afnemen van ieder stuk apart. Maar in het geval van dadels en gedroogde vijgen mag hij het door elkaar mengen en [*ma'aser*] afnemen². Rabbi Jehoeda heeft gezegd: Wanneer [mag hij het door elkaar mengen en dan verdienen]? Wanneer het een grote gift is³. Maar als hij weinig gekregen heeft⁴, neemt hij *ma'aser* van ieder stuk apart af.

Aantekeningen bij Misjna 5:5

1. **Wie brood koopt van een arme** – Een bedelaar die langs de deuren gaat [en brood krijgt van de mensen] (*RAV*).
2. **Mengen en afnemen** – Hij stamp de dadels of vijgenkoeken fijn en mengt ze door elkaar. En omdat ze klein zijn, mengen ze goed door elkaar. En daardoor kan men zeggen dat hij *ma'aser* afscheidt van wat verplicht is om te worden afgescheiden. Maar brood en plakken koek zijn groot en mengen niet goed door elkaar en dan zou men afscheiden van iets dan al vrijgesteld is, voor iets dat nog verplicht is te worden vertiend.
3. **Wanneer het een grote gift is** – Wanneer de arme bij elkaar veel giften ontvangen heeft, en alle giften ongeveer even groot zijn, zodat [wanneer hij ze door elkaar mengt], iedere gift een gelijk aandeel [heeft in het mengsel, waarvan hij afscheidt], dan heeft mengen nut.
4. **Maar als hij weinig gekregen heeft** – Dat wil zeggen als de ene gift kleiner is dan de andere [de giften zijn van ongelijke grootte], dan helpt mengen niet, want misschien scheidt hij dan van het ene stuk af voor het andere en dan vrezen wij dat hij van het grote stuk afscheidt voor het kleine. Aldus lijkt de verklaring op de Misjna in de Jeroesjalmi.

Uit de Babylonische Talmoed

De voornaamste onderwerpen van Traktaat – Sjabbat 50

Moektse

Deze Daf houdt zich bezig met de definiëring van wat moektse is. Een voorwerp dat voor geen enkel toegestaan doel gebruikt kan worden op Sjabbat, heeft men uit zijn gedachte verwijderd en is moektse. Bijvoorbeeld brandhout, zand en stro kan men normaliter nergens voor gebruiken op Sjabbat, en zijn dus moektse. Maar wanneer men het vóór de ingang van Sjabbat, d.w.z. vóór *skia* [zonsondergang] een toegestane bestemming heeft gegeven, is het niet moektse.

Hoe maakt men iets niet-moektse?

Er zijn verschillende meningen over hoe men iets dat moektse is, niet-moektse kan maken. Rabba bar bar Chana leert van een Baraita, dat als men hout van een dadelpalm heeft verzameld voor brandhout, en men verandert van gedachte en bestemt het om erop te zitten op Sjabbat, dan moet men het hout samen binden tot een bundel. Alleen de gedachte om het te gebruiken is niet voldoende volgens Rabba bar bar Chana, men moet er een handeling mee verrichten. Pas dan is het niet moektse.

Rabban Sjim'on ben Gamliël echter meent dat de gedachte aan de bestemming reeds voldoende is, om het niet-moektse te maken.

Rav Assi heeft een derde mening: men hoeft het zelfs niet in gedachten te bestemmen voor iets dat toegestaan is op Sjabbat, maar wanneer men het eenmaal vóór Sjabbat gebruikt heeft voor iets dat op Sjabbat is toegestaan, is het niet meer moektse, immers, met deze daad blijkt reeds duidelijk zijn bedoeling. Rav Assi baseert zich hiermee op een aantal Baraitot. Eén Baraita zegt dat als men vóór Sjabbat uitgaat met een lapje om zijn wond, het lapje niet moektse is. Een andere Baraita zegt dat stro, dat men vóór Sjabbat op een bed gelegd heeft, met een laken er overheen of dat men als veevoer bestemd heeft, niet moektse is.

De halacha volgt Rabban Sjim'on ben Gamliël [en Rav Assi. *Sjoelchan Aroech* 308:20: „Palmtakken die afgehakt werden met de bedoeling om ze als brandhout te gebruiken (de *Misjna Beroera* 83 zegt: Tegenwoordig zelfs als men niet die bedoeling expliciet heeft), zijn moektse en verboden te verplaatsen. Maar als men er een korte tijd vóór Sjabbat op gezeten heeft, mag men er ook op Sjabbat op zitten (*M.B.* 84: Zelfs al heeft men niet die bedoeling in gedachte gehad). Het is zeker toegestaan als men ze van te voren samengebonden heeft tot bundels, of wanneer men alleen in gedachte had, dat men erop wilde zitten, zelfs alleen op werkdagen.]

Hoe maakt men aarde niet-moektse?

Rav Jehoeda heeft gezegd: Men mag [vóór Sjabbat] een emmer met aarde zijn huis binnenbrengen en daar op Sjabbat alles mee doen. Mar Zoetra licht toe: mits die persoon het in een hoek van zijn huis heeft neergezet, om het ergens voor te gebruiken. [Bijvoorbeeld om er vuil of uitwerpselen mee te bedekken, maar als het niet apart in een hoek werd gezet maar op de vloer werd uitgestrooid, dan is het moektse (*Sj.A.* 308:38)].

Daf 50b

Het uittrekken van haar op Sjabbat

Scheren is een van de 39 verboden *melachot* van Sjabbat. Daarom mag men geen haren uittrekken. De Tora leert dat een *nazier* geen wijn mag drinken en zijn haren moet laten groeien. Een Baraita leert dat hij zijn haren wel mag wassen met zand en zijn haar met de hand mag „kammen”, maar hij mag geen kam gebruiken, want daarmee trekt met zeker haren uit. Om diezelfde reden mag een gewoon mens geen kam gebruiken op Sjabbat, want een kam trekt er zeker haren uit. Men mag echter op Sjabbat wel zijn haar met zijn vingers in orde maken. [*Rasji*: Dit volgt de mening van Rabbi Sjim'on, die zegt dat men een toegestane werkzaamheid mag verrichten, wanneer dat tevens een verboden bijwerking heeft, mits aan drie voorwaarden is voldaan: a. dat die verboden bijwerking niet bedoeld is, b. men daar geen enkel profijt van heeft en c. het ook niet zeker is dat die verboden bijwerking zal optreden.]

Het verbod om voedsel afschuwelijk te maken

De Gemara leert dat men voedsel niet op een dergelijke manier mag behandelen, dat het weerzinwekkend wordt [*Sj.A.* 171:1].

Dat men zich dagelijks moet wassen

De Gemara leert dat een mens dagelijks zijn gezicht, handen en voeten moet wassen, ter ere van zijn Schepper.

Het terugzetten van een pan in *hatmana*

Wanneer men een pan in een doos met moektse wol-scheersel heeft gezet, om het voedsel warm te houden, dan mag men, nadat men de pan eruit gehaald heeft, hem er weer in terugzetten, mits men daarmee de moektse wol-scheersel niet verplaatst en het gat, waar de pan in stond, niet is ingestort [*Sj.A.* 259:3].

Praktische Halacha – Deel één: Het gedrag in de ochtend

HOOFDSTUK 10 – *TEFILLIEN* (vervolg)

10. ²⁶Men dient de *tefillien* staande om te doen. In de Siddoer van de Rav staat dat sommigen de gewoonte hebben de *tefillien* van de arm zittend om te doen en ook de beracha zittend uitspreken, om redenen die in de Zohar worden verklaard. *De Misjna Broera* haalt de *Mageen Awraham* aan die schrijft dat men de arm-*tefillien* zittend aan moet doen maar de beracha staande uitspreekt. Hij haalt eveneens *Eliahoe Rabba* aan, die schrijft dat wie de geheimen van de Kabbala niet begrijpt, er toe gebracht kan worden om groeiende planten af te snijden. Dit is een toespeling op wat geschreven staat in *Chagiga* 15a, waar verhaald wordt hoe een groot geleerde, door verkeerd begrepen kabbala, afweek van Tora en zijn leerlingen [groeïende planten] ook probeerde op het verkeerde pad te brengen [af te snijden van de levenbrengende Tora]. *De Misjna Broera* tekent hierbij nog aan dat wanneer er een dispuut bestaat tussen Kabbala of Zohar en de Gemara, dan moet men de Gemara volgen.²⁷

11. ²⁸Men mag de *tefillien* niet uit het zakje schudden, omdat dit een minachting van de mitswa is. Men moet ze met de hand eruit nemen. Eerst legt men de arm-*tefillien* om. Voordat men de knoop aantrekt, zegt men de beracha בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִיָּנוּ לְהַנִּיחַ תְּפִלִּין תְּפִלִּין - *Baroech atta Hasjem, Elokeinoe Melech Ha'olam, asjèr kiddesjanoe bemitswotav wetsiewanoe lehaniach tefillien* [Gezegend bent U, Eeuwige, onze G'd, Koning van de wereld, die ons geheiligd heeft met Zijn voorschriften en ons geboden heeft *tefillien* te leggen]. De letter *hé* heeft een *kamats* en de *lamed* van *tefillien* heeft een *dağeesj* [een punt in z'n buik] zodat men deze letter meer benadrukt bij het uitspreken. En men bedenkt, als men de beracha zegt, dat deze ook geldt voor de *tefillien* van het hoofd.²⁸ Daarna trekt men de knoop aan. Sommigen binden de basis van de arm-*tefillien* stevig vast op de arm door de riem tweemaal om de basis en de arm te winden²⁹. Vervolgens legt men zeven windingen om zijn onderarm. Daarna doet men direkt de hoofd-*tefillien* aan. Voordat men deze stevig op zijn hoofd aanlegt, zeggen vele *Askenaziem*, die gaan volgens de *Rema*, de beracha: *Al mitswat tefillien* [wegens het voorschrift van de *tefillien*] (de letter *wav* heeft een *patach* als klinker^{*}). Volgens de *Rema* moet men die beracha altijd zeggen, ook wanneer men geen onderbreking gemaakt heeft tussen het leggen van de arm- en hoofd-*tefillien*. Zo staat het ook in de *Sj.A. HaRav* 25:3, maar in de Siddoer van de Rav staat dat men de beracha voor de hoofd-*tefillien* alleen zegt wanneer men gepraat heeft tussen het leggen van de arm-*tefillien* en die van het hoofd. De *Mechabeer* [de samensteller van de *Sjoelchan Aroech*] is van mening dat men die beracha voor de hoofd-*tefillien* alleen zegt, wanneer men onderbroken heeft tussen het leggen van de arm- en hoofd-*tefillien*. De *Sefardiem* gaan volgens de *Mechabeer* en zeggen dus geen beracha voor de hoofd-*tefillien*. Vele *Asjkenaziem* doen dat ook niet. Daarna legt men de hoofd-*tefillien* stevig aan op het hoofd en zegt: *Baroech Sjeem kewod malchoeto le'olam wa'ed* [geloofd is de naam van de eer van Zijn koningschap eeuwig en altijd]. Men moet er goed op letten dat men dit zegt nádat men de *tefillien* van het hoofd heeft gelegd, want anders vormt dat een onderbreking en men maakt hier veel fouten mee³⁰. Wie de beracha *Al mitswat tefillien* niet zegt, hoeft ook niet *Baroech Sjeem kewod malchoeto le'olam wa'ed* te zeggen. De reden dat men deze woorden moet zeggen is, dat er enigszins twijfel bestaat omtrent de verplichting van het uitspreken van deze beracha; en omdat er een twijfel bestaat omtrent deze beracha, is er ook twijfel of de luisteraar *amein* moet zeggen of niet. Volgens de *Béoer Halacha* is het toegestaan op een dergelijke beracha, waarover twijfel bestaat of men die zeggen moet of niet, met *amein* te antwoorden³¹. Daarom lijkt het juist om deze beracha zachtjes uit te spreken.

Nadat men de hoofd-*tefillien* heeft aangedaan, maakt men met de riem van de arm-*tefillien* drie windingen rondom de middelvinger. Eerst eenmaal om het middelste kootje en daarna tweemaal om het onderste kootje dat het dichtst bij de hand is³². Zo staat het ook in de *Sjoelchan Aroech van de HaRav*³³ en ook in de Siddoer van de Rav. Maar in *Sefer Haminhagiem* van Chabad staat het in deze volgorde: eerst rondom het onderste kootje, vervolgens rondom het middelste kootje en bij de derde maal weer rondom het onderste kootje.

* D.w.z. mitswat, enkelvoud, niet mitswot, meervoud.

Bronnen van de Halacha

26. KSA 10:4.

27. M.B. 25:42.

28. Siddoer HaRav.

29. Sefer minhagei Chabad.

30. M.B. 25:21.

31. B.H. 215:4, beginwoorden: We-asoer.

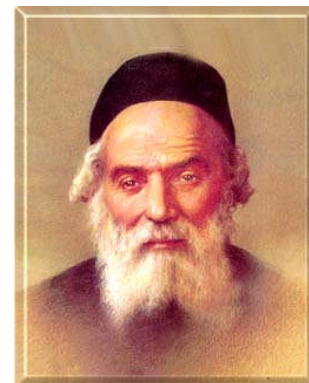
32. M.B. 27:30.

33. Sj.A. HaRav 27:14.

Het verbod op Lasjon Hara – Kwaadspreken

Op basis van het Boek Chofets Chajiem

Hoofdstuk vier (deel 5)

15. Dat men moet vermelden dat de gevraagde informatie nodig is

Wanneer men over iemand informatie wil inwinnen onder toegestane omstandigheden, dan is men verplicht om de informant aan wie men het vraagt te vertellen dat de verkregen informatie nodig is voor een constructief doel. Wanneer je dat niet erbij verteld, is de ander schuldig aan het spreken van Lasjon Hara als hij iets negatiefs vertelt. En jij bent dan schuldig dat je een ander hebt doen zondigen. Wat je dan doet is hetzelfde als wanneer je iemand niet-kosjer voedsel laat eten voor je eigen voordeel.

Het is algemeen gebruikelijk dat mensen die bepaalde informatie over een zeker persoon nodig hebben, niet willen dat degene aan wie ze de informatie vragen, weet waar of over wie ze geïnteresseerd zijn. Ze stellen dan een heleboel onnodige vragen over een aantal mensen, ten einde hun ware bedoelingen te verbloemen. Dit is absoluut verboden.

16. Geef een waarheidsgetrouw antwoord wanneer je specifieke informatie gevraagd wordt

Wanneer het is toegestaan om over iemand informatie in te winnen, dan is degene aan wie dat gevraagd wordt verplicht naar waarheid te antwoorden, zelfs als zijn antwoord negatieve informatie zou bevatten. Dit zullen we *b.e.H.* en *b.n.* later nader behandelen.

Zelfs als de omstandigheden het toelaten om te luisteren naar een negatieve informatie over iemand, dan is het niettemin verboden om de verkregen informatie als absolute waarheid te accepteren. De luisteraar mag alleen maar voorzichtig genoeg zijn om zichzelf (of anderen) tegen mogelijke schade te beschermen.

Rachel mag bijvoorbeeld bij haar vriendin of buurvrouw informatie inwinnen over een loodgieter die zij nodig heeft. De vriendin of buurvrouw moet dan wel een exact antwoord geven. Zij mag bijvoorbeeld vertellen dat de desbetreffende loodgieter bij haar ondeskundig werk heeft geleverd en Rachel kan dan een andere loodgieter zoeken. Maar ze mag niet aan ieder die het horen wil vertellen dat die desbetreffende loodgieter niet deugt.

17. Informatie inwinnen van een vijand of concurrent

Probeer geen informatie te krijgen over iemand van zijn vijand of van iemand die een hekel aan hem heeft. Vraag ook een zakenman geen informatie over zijn concurrent. In een dergelijk geval zal de informatie doorgaans halve waarheden of hele onwaarheden bevatten. Zelfs als de persoon in kwestie je vertelt dat hij je de informatie zuiver en alleen verschaft voor jouw eigen voordeel, is hij ongetwijfeld gemotiveerd door haat van zijn tegenstander.

Wanneer je informatie nodig hebt over een vakman, zoals een loodgieter, schoenmaker, garage, e.d., vraag dat dan aan een onpartijdig persoon, niet aan zijn concurrent. Je zult mogelijk schuldig worden aan het leggen van een struikelblok voor een blinde en het uitlokken van Lasjon Hara.

18. Informatie over familieleden

Het verbod op het spreken van Lasjon Hara geldt ook voor familieleden. Daarom mag een vader alleen informatie over de studieresultaten van zijn zoon inwinnen als hij daarmee zijn zoon bij diens studie wil helpen. Als de vraag alleen maar uit nieuwsgierigheid is ingegeven, is het verboden. Ditzelfde geldt voor alle familieleden. Het inwinnen van informatie is alleen toegestaan voor een constructief doel. En als men voor een dergelijk opbouwend doel informatie inwint, moet men dat erbij vermelden.

Ruben en zijn neefje Simon zitten in dezelfde klas. Als de vader van Ruben op een ouderavond met de leraar van zijn zoon spreekt, mag hij niet informeren hoe de resultaten van neefje Simon zijn, als hij die alleen maar wil vergelijken met die van zijn eigen zoon. Tenzij hij Simon met zijn huiswerk wil helpen, maar dat moet hij dan wel expliciet aan de leraar vertellen, want anders mag hij niets over Simon vertellen tegen Rubens vader.

19. Praten over oude vrienden

Het is algemeen gebruikelijk dat mensen die elkaar van vroeger of van school kennen en elkaar later ontmoeten, over de oude tijd spreken. Ze zullen dan vaak praten over oude vrienden en elkaar informeren hoe het nu met hen gaat. Dit soort conversatie zit gewoonlijk vol Lasjon Hara. Vermijd dit!